

Antoni Słaboszewski – czyżkówkowiec niepospolity

Kiedy, licząca 1391 mieszkańców Bydgoszcz¹, w wyniku rozbiorów znalazła się pod okupacją pruską, „zdecydowanie przeważała ludność polska. W latach 1619–1622 wśród ponad 300 właścicieli nieruchomości miejskich spotykamy zaledwie kilku Niemców i Szkotów oraz murarza Jana Włocha. Podobny obraz uzyskujemy, opierając się na zachowanych wykazach burmistrzów, rajców i ławników z XVI i pierwszej połowy XVII w.”². Nie inaczej rzecz się miała we wsiach okalających miasto. W tym czasie na Czyżkówku mieszkało kilka rodzin. Ich liczba po kilku latach wzrosła, bowiem na mocy decyzji Fryderyka II osiedlono tu co najmniej 20 rodzin budowniczych Kanału Bydgoskiego, którym po 1774 r. nie pozwolono wrócić do domów w Turynii, Saksonii, Meklemburgii i Czechach, skąd przybyli. W 1818 r. na Czyżkówku istniało 61 gospodarstw³.

Księga adresowa z 1908 r. podaje, że na Czyżkówku mieszkało 1806 osób. Kolejna, z 1909 r., mówi o 1888 osobach. Zaś w 1910 r. mieszkało na Czyżkówku 1930 osób. Z opublikowanego w 1908 r. w Berlinie spisu ludności regencji bydgoskiej wynika, że w 1905 r. w 187 budynkach mieszkały 2134 osoby, w tym 1786 posługujących się językiem niemieckim i 348 językiem polskim. Według ostatnich danych pruskich, w 1913 r. na Czyżkówku mieszkało 2199 osób⁴.

1 Z. Guldon, *Rozwój urbanistyczny i przemiany ludnościowe w latach 1466–1772*, [w:] *Historia Bydgoszczy*, t. I, *Do roku 1920*, red. M. Biskup, Państwowe Wydawnictwo Naukowe, Warszawa–Poznań 1991, s. 158.

2 Tamże, s. 160.

3 *Zarys dziejów osad miejskich oraz miejscowości przyłączonych do Bydgoszczy do 1939 roku*, [w:] *Historia Bydgoszczy*, t. II, cz. 1, 1920–1939, red. M. Biskup, Bydgoskie Towarzystwo Naukowe, Bydgoszcz 1999, str. 852–873.

4 *Adresbuch nebst Allgemeinem Geschäft- Umzeiger von Bromberg mit Vororten für das Jahr 1915*, s. X.

Antoni Słaboszewski z dziećmi przed kamienicą i restauracją w Dortmundzie przy Paulinenstrasse, na początku XX w.

Decyzje traktatu wersalskiego i powrót Bydgoszczy do Rzeczypospolitej, przyczyniły się do niespotykanych wcześniej zmian w sferze narodowościowej. Podobnie, jak w całej byłej prowincji poznańskiej, również Czyżkówko opuściła znacząca liczba ludności narodowości niemieckiej. Miejsce Niemców zajęli Polacy. Na łamach ówczesnej prasy znajdujemy szereg ogłoszeń o zamiarze sprzedaży domów, gospodarstw, sklepów, restauracji itp. W tym czasie, na przełomie 1919 i 1920 r. u zbiegu ulic Grunwaldzkiej i Koronowskiej, a więc w ówczesnym centrum wsi, restaurację przy Koronowskiej 5 od Carla Bremera kupił Tomasz Drzewiecki. Czesław Jezierski kupił od Ernesta Schiemanna dom, warsztat rzeźnicki, sklepy i kuźnię przy Grunwaldzkiej 187. Domy, w których istniały sklepy kolonialne, kupili także: Antonii Brzoza przy Grunwaldzkiej 152, Wiktor Rolbieski przy Grunwaldzkiej 152. Andrzej Jagielski kupił od Niemca Taube dwa domy z ogrodem, przy Grunwaldzkiej 146 i przy ul. Koronowskiej 2. W tym drugim na parterze mieścił się sklep kolonialny. Właścicielem domu ze sklepem kolonialnym przy ul. Grunwaldzkiej 183 stał się Antoni Słaboszewski. Oprócz domu, w którym zamieszkał, kupił także od Maxa Krügera młyn na ul. Elbląskiej 1 i dom z restauracją i sklepem przy Grunwaldzkiej 179⁵. Te ostatnie jednak bardzo szybko odkupił od niego Władysław Kuta⁶.

5 Za *Adresbuch nebst Allgemeinem Geschäftst...* oraz *Adresy Miasta Bydgoszczy 1922*.

6 Według wnuczki A. Słaboszewskiego Jadwigi Nowak (w rozmowie z autorem).

Antoni Słaboszewski z żoną Józefą i córką Marią w sklepie przy ul. Grunwaldzkiej 183 w latach 20. XX w.

Antonii Słaboszewski, urodzony w 1878 r. w wielkopolskich Smolicach, wyjechał za chlebem na zachód monarchii pruskiej. Zajmował się handlem. Na tyle skutecznie, że już na początku XX w. stać go było na kupno kamienicy z restauracją w Dortmundzie. Od początku stała się ona jednym z centrów polskości. Słaboszewski nie tylko działał prężnie w organizacjach „polonijnych”, ale także w sposób istotny wspierał je finansowo. Był, na przykład, jednym z hojniejszych sponsorów, ukazującego się w Westfalii i Nadrenii, pisma tamtejszej Polonii – „Wiarus Polski”. Kiedy ogłoszono wyniki traktatu wersalskiego sprzedał dom z restauracją przy Paulinenstrasse i przyjechał do Bydgoszczy. Szukał odpowiedniego lokalu, bowiem zamierzał i tu prowadzić restaurację. W końcu jednak kupił na Czyżkówku trzy posesje. Zamieszkał wraz z rodziną przy ul. Grunwaldzkiej 183, w domu odkupionym od restauratora i właściciela młyna Maxa Krügera. Na parterze budynku znajdował się sklep, który Słaboszewski prowadził do śmierci w 1942 r. Po nim sklep przejęły córki Maria i Jadwiga.

Natychmiast po przybyciu na Czyżkówko kontynuował pracę społeczną. Gdy nastąpiła ratyfikacja traktatu wersalskiego, od 20 stycznia 1920 r., Antoni Słaboszewski został pierwszym polskim sołtysem wsi Czyżkówko. Urząd przejął po ostatnim niemieckim sołtyście Heckercie⁷. Od kwietnia 1920 r., kiedy Czyżkówko

⁷ Pierwszy przeprowadzony w wolnej Polsce spis ludności podaje, że w 1921 r. na Czyżkówku mieszkało niespełna 1500 osób. W roku 1925 na Czyżkówku mieszkało 2435 osób, w roku 1935 – 4124 osoby, zaś w 1938 r. – 5271 osób. Za: Archiwum Państwowe w Bydgoszczy,

Restauracja Czyżkówko przy ul. Koronowskiej 5, którą zakupiono w 1923 r. w celu stworzenia w niej kaplicy św. Antoniego

wraz z innymi 17 okolicznymi wsiami włączono w granice Bydgoszczy⁸, powierzono mu funkcję Naczelnika Obwodu. Pomagał reemigrantom, często wspierając ich finansowo.

Jak wspomniano, na przełomie XIX i XX w. na Czyżkówku dominowali mieszkańcy narodowości niemieckiej. To także determinowało w znacznym stopniu ich preferencje religijne. Tutejsi ewangelicy pierwszą petycję o powołanie oddzielnej parafii i budowę kościoła na Czyżkówku skierowali do władz Konsystorza 13 XI 1902 r. Po licznych rozmowach, ostateczną decyzję o budowie świątyni podjęto 15 V 1903 r. Poświęcenie kościoła, usytuowanego przy ul. Koronowskiej, nastąpiło 16 XI 1909 r.⁹

Akta miasta Bydgoszczy 1939–1945, sygn. 323. Zob. też: J. Kutta, *Spółeczeństwo Bydgoszczy w latach 1920–1939*, [w:] *Historia Bydgoszczy*, t. II, cz. 1, dz. cyt., s. 180.

- 8 Rozporządzenie Ministra byłej dzielnicy pruskiej o rozszerzeniu granic miasta Bydgoszczy, „Dziennik Urzędowy Ministerstwa byłej dzielnicy pruskiej”, Warszawa–Poznań, nr 8 z 25 lutego 1920 r., p. 62, s. 161–162.
- 9 A. Saran, *Die parochialne Entwicklung der evangelischen Diözese Bromberg während der letzten 25 Jahre*, „Aus dem Posener Lande”, 7, 1912. E. Alabrudzińska, *Mniejszości wyznaniowe w Bydgoszczy w latach 1920–1939*, Toruń 1995, s. 31. Była to jednonawowa świątynia mieszcząca ok. 400 osób, w tym 250 siedzących, z wieżą dzwonnicy usytuowaną pośrodku kalenicy. Nad drzwiami wejściowymi umieszczono cytat z księgi Jeremiasza: „Land! Land! Höre des Herrn Wort” („Ziemio. Ziemio. Słuchaj głosu Pańskiego”). W latach 1909–1945 funkcję pastora pełnili: Hugo Flatau, Franz Sichtermann i Richard Kutzer.

Macierzystą parafią dla miejscowych katolików była, znacznie oddalona od Czyżkówka, parafia Świętej Trójcy przy ulicy o tej samej nazwie. Dotarcie do oddalonego o kilka, a nawet kilkanaście kilometrów¹⁰ kościoła stanowiło spory wysiłek.

W lipcu 1923 r. Antoni Słaboszewski znalazł się w gronie inicjatorów budowy kaplicy na Czyżkówku. Wszedł w skład powołanego w tym celu komitetu i bardzo aktywnie uczestniczył w jego pracach. Pierwsze zebrania odbywały się na zapleczu jego sklepu. Warto wspomnieć, że początkowo proboszcz Świętej Trójcy nie godził się na powstanie kaplicy. Tylko nieustępliwość Słaboszewskiego i jego umiejętność przekonywania sprawiły, że w końcu zgody udzielono. Po licznych lustracjach uznano, że najbardziej optymalnym rozwiązaniem będzie dostosowanie na potrzeby kaplicy budynku restauracji przy ul. Koronowskiej 5. Kiedy jego właściciel Tomasz Drzewiecki zgodził się sprzedać posiadłość za... 2000 cetnarów żyta, weksel gwarantujący spłatę zobowiązań wystawił Antoni Słaboszewski. Zwożone z okolicy zboże suszono na terenie posesji Słaboszewskiego¹¹.

Święty Antoni został patronem kaplicy, a potem parafii na Czyżkówku za przyczyną Antoniego Słaboszewskiego. Kiedy bowiem komitet radził nad wyborem patrona, Słaboszewski proponował swojego – św. Antoniego. Zgodzono się, zaś proboszcz Świętej Trójcy wybór zaakceptował. Antoni Słaboszewski był także sprawcą umieszczenia w ołtarzu obrazu św. Antoniego, pędzla Józefa Grabowskiego. Bowiem od tego malarza wynajmował mieszkanie przed przeprowadzką na Czyżkówko.

Kaplica była nie tylko miejscem modlitwy. Bardzo szybko stała się zapleczem kulturalnym dzielnicy. Oprócz bractw i stowarzyszeń religijnych powołano do życia „Kółko Śpiewacze Czyżkówko”. Spotkanie organizacyjne, w którym uczestniczyły 54 osoby, odbyło się 30 marca 1924 r. Prezesem został Władysław Kriese, a jego zastępcą Antoni Słaboszewski¹².

Przypomnijmy, że mowa o stowarzyszeniu mieszkańców Czyżkówka, pośród których większość była rzemieślnikami, robotnikami, wychowankami niemieckich szkół zawodowych, ludźmi, dla których udział

10 Do parafii Świętej Trójcy, oprócz wielu mieszkańców zachodniej części Bydgoszczy, należeli także mieszkańcy Czyżkówka, Okola, Wilczaka, Miedzynia, Prądów, Osowej Góry, Smukały i Opławca i innych.

11 Niewyodrębnione w przypisach informacje dot. aktywności Antoniego Słaboszewskiego zaczerpnięto z Kroniki parafii św. Antoniego z Padwy.

12 W 1926 r. chór zmienił nazwę na „Arion”, zaś od 1929 r. stał się chórem „Cecylia”. W 1946 r. wznowił działalność pod wcześniejszą nazwą „Arion”. W 1952 r. patronat nad „Arionem” objęło Towarzystwo Muzyczne w Bydgoszczy. Od tej pory był to „Chór Arion przy Filharmonii Pomorskiej w Bydgoszczy”. Ostatnim koncertem „Arionu” był występ w Filharmonii Pomorskiej na zakończenie sezonu artystycznego 1989/1990.

w stowarzyszeniu kulturalnym był swego rodzaju nobilitacją, a na pewno sytuacją niecodzienną. Wymagano od nich nie tylko punktualności, zaangażowania społecznego, regularnego udziału w próbach, umiejętności posługiwania się podstawowym zapisem nutowym. Dla nowych chórystów organizowano specjalne lekcje czytania nut. Dodatkowo krytykowano powszechne używanie języka niemieckiego, apelowano o to, żeby „zaniechać rozmów w języku germańskim”¹³.

Kiedy w 1928 r., po zmianie nazwy chóru na „Arion”, powołano komisję, której celem było zbieranie funduszy na zakup sztandaru, w jej składzie nie zabrakło Antoniego Słaboszewskiego¹⁴.

Jako że do tej pory dzieci z Czyżkówka, ale także Okola i Jachcic, uczyły się w złych warunkach, gdyż dotychczasowy budynek, wraz ze wzrostem liczby mieszkańców, stał się zbyt mały, w 1927 r. na Czyżkówku, z inicjatywy Antoniego Słaboszewskiego, powołano grono, które w rozmowach z władzami miasta domagało się rozbudowy Szkoły Powszechnej im. Stanisława Konarskiego¹⁵. Ostatecznie szkołę rozbudowano na podstawie projektu Bogdana Raczkowskiego. Nowy budynek oddano do użytku w 1932 r. Jednak wciąż go doskonalono. Według sprawozdania prezydenta Barciszewskiego, w latach 1934–1938 na rozbudowę szkoły Miasto przekazało ponad 23 tys. złotych.

W 1928 r. powołano do życia Towarzystwo Obywateli i Miłośników Czyżkówka. Jednym z jego twórców był Antoni Słaboszewski.

Pierwotnie obowiązki duszpasterskie w kaplicy pełnili duchowni oddelegowani z macierzystej parafii Świętej Trójcy. W 1928 r., po usilnych prośbach członków

13 A. Kłaput-Wiśniewska, *Budowanie tożsamości lokalnej jako źródło i determinant amatorskiego ruchu chóralnego na przykładzie chóru »Arion« z bydgoskiego Czyżkówka*, [w:] „Tabularium Historiae” 2022, nr 12, s. 189.

14 A. Kłaput-Wiśniewska, *Poświęcenie sztandaru Towarzystwa Śpiewu św. Cecylia Bydgoszcz-Czyżkówko*, [w:] *Wydarzenia muzyczne na Pomorzu i Kujawach*, red. A. Kłaput-Wiśniewska, B. Mielcarek-Krzyżanowska, seria: „Z badań nad muzyką i życiem muzycznym Pomorza i Kujaw”, Bydgoszcz 2006, (9), s. 339–345.

15 Jak pisał „Dziennik Bydgoski” w sierpniu 1930 r., podczas zebrania Towarzystwa Obywateli i Miłośników Czyżkówka, ówczesny kierownik Walerian Hypszer postulował o „wybudowanie gmachu szkolnego w innym położeniu, gdyż obecne jest tak niewygodne, że nie można odbywać prawidłowo lekcji, bo kolejka powiatowa, kursująca tuż przy szkole zadymia powietrze i sprawia łoskot, który przeszkadza lekcjom. Gdyby to się nie udało przeprowadzić, należałoby dobudować trzy nowe ubikacje (pomieszczenia mkj) przy istniejącej szkole”. Poza tym mówca prosił także by Magistrat oddał do użytku szkoły „nowo wybudowany, a nieczynny stadion obok śluzy na Czyżkówku, gdyż dziedziniec szkolny jest tak mały, że nie nadaje się do lekcji gimnastyki”.

komitetu budowy kaplicy, ks. Antoni Banaszak zamieszkał na stałe w mieszkaniu użyczonym przez Jezierskich przy Grunwaldzkiej 187¹⁶.

Oddelegowanie na stałe ks. Banaszaka miało zapobiec wydzieleniu z parafii Świętej Trójcy nowej parafii, o co czyżkówkowiec zabiegali od początku, lecz na co proboszcz Świętej Trójcy nie wyrażał zgody. Ostatecznie Antoni Słaboszewski z Czesławem Jezierskim, w towarzystwie Stanisława Brandowskiego, jesienią 1928 r. udali się do Gniezna, gdzie delegację przyjął biskup Antoni Laubitz. Po wizycie sprawy potoczyły się bardzo szybko. Już 18 marca 1929 r. rada parafialna kościoła Świętej Trójcy podjęła uchwałę o wydzieleniu Czyżkówka i utworzeniu nowej – samodzielnej parafii pw. św. Antoniego z Padwy. Kuria w Gnieźnie zatwierdziła uchwałę stosownym dekretem 1 lipca 1933 r.¹⁷

Kiedy w 1930 r. powstał komitet budowy cmentarza, w jego składzie nie zabrakło Słaboszewskiego. Tu warto wspomnieć, że już w 1914 r. Franz Peterson przekazał nieodpłatnie miastu grunt o powierzchni 9600 m², przy ówczesnej Heckerstrasse, z myślą o stworzeniu na nim cmentarza dla miejscowych katolików. Jednak aż do roku 1930 cmentarz nie powstał, zaś proboszcz parafii Świętej Trójcy ziemię wydierżawiał okolicznym chłopom. Mieszkańców Czyżkówka chowano na niewielkim cmentarzu przy ul. Siedleckiej oraz przede wszystkim na cmentarzu Starofarnym przy ul. Grunwaldzkiej 15. Kiedy zatem powstała nowa parafia, Słaboszewski, będący członkiem dozoru kościelnego parafii Świętej Trójcy zainspirował proboszczą ks. Mieczysława Skoniecznego do stworzenia cmentarza na przeznaczonym na ten cel terenie u zbiegu ul. Przejazd i Chojnickiej. Po niezbędnych pracach adaptacyjnych, które odbywały się pod nadzorem dyrektora ogrodów miejskich Mariana Güntzela, cmentarz poświęcony przez ks. proboszczą Józefa Staszaka oddano do użytku 9 listopada 1930 r. Również w 1930 r. Antoni Słaboszewski stał na czele delegacji mieszkańców, która w rozmowie z prezydentem Bernardem Śliwińskim domagała się elektryfikacji Czyżkówka.

Dnia 25 stycznia 1933 r. w restauracji Glapy przy ul. Grunwaldzkiej odbył się wiec mieszkańców inaugurujący działalność społecznego komitetu budowy kościoła. Przewodniczący spotkaniu Walerian Hypszer stwierdził, że celem komitetu jest stworzenie nowej parafii Bydgoszcz-Czyżkówko i pobudowanie dla niej kościoła. Komitet skupił najbardziej szanowanych mieszkańców osiedla. Na jego czele stanął zięć Antoniego Słaboszewskiego Józef Zacharyasz (późniejszy radny).

16 Po nim skierowano na Czyżkówko ks. Józefa Staszaka, następnie ks. Ludwika Hoffmanna. Najdłużej pozostawał tu ks. Jan Baranowski.

17 Parafia prócz Czyżkówka obejmowała swym zasięgiem Miedzyń oraz wsie Prądy, Drzewce, Łochowo, Łochowice, Lisi Ogon, Czersk Krański, Osową Górę, Oplawiec i Sanatorium w Smukale, liczyła ok. 6500 wiernych.

W składzie komitetu, obok niego samego, znalazł się także syn Antoniego – Józef Słaboszewski¹⁸.

Jako że podobnie jak w przypadku kaplicy, proboszcz Świętej Trójcy nie wyrażał długo zgody na budowę, Antoni Słaboszewski wraz z Czesławem Jezierskim i red. Bandrowskim udali się do Gniezna. Tam po kilkugodzinnym oczekiwaniu zostali przyjęci przez biskupa Laubitza. Rozmowa trwała długo. Argumenty Słaboszewskiego i pozostałych okazały się na tyle przekonujące, że ostatecznie zgoda została udzielona¹⁹. Komitet działał bardzo aktywnie. Inicjował zbiórki, przedsięwzięcia, występy amatorskich zespołów, ogłaszał komunikaty na łamach bydgoskiej prasy. Wszystkim działaniom przyświecał jeden cel: zebranie funduszy na budowę kościoła. Ostatecznie w 1935 r. zakupiono od Klary Peterson, na bardzo korzystnych warunkach, działkę przy ul. Głuchej, zaś w rok później ruszyły pierwsze prace. Do stanu surowego, trójnawowy kościół z wysoką wieżą, według projektu Stefana Cybichowskiego, doprowadzono w kwietniu 1939 r. Rozpoczęte prace związane z wykończeniem wnętrza przerwała wojna. Prace ustały, zaś w 1940 r. Niemcy postanowili kościół rozebrać. Ich zamiar nie doszedł do skutku dzięki ks. Bernardowi Polzinowi, który przekonał okupantów, że racjonalniej byłoby przeznaczyć budynek na cele gospodarcze. W budynku urządzono zatem magazyn narzędzi budowlanych. Kiedy na Starym Rynku zburzono kościół św. Ignacego Loyoli, do „magazynu” na Czyżkówku trafiło jego wyposażenie, m.in. ołtarz św. Antoniego i ambona.

Gdy tylko zakończyły się działania wojenne, przystąpiono do dalszych, bardzo intensywnych prac. Naprawiono dach, który pokryto blachą, naprawiono wieżę, uszkodzoną pociskami artyleryjskimi, położono posadzki, wstawiono drzwi i okna. Zbudowano fronton z reprezentacyjnymi schodami. Już 1 grudnia 1945 r. konsekracji kościoła dokonał prymas Polski ks. August kard. Hlond. Jest to pierwszy w Polsce kościół katolicki konsekrowany po wojnie²⁰.

18 Oprócz nich w składzie komitetu budowy kościoła zasiadali: Klemens Szyperski, Jan Czerniak, Karol Seyferd, Lau, Kluczyński, Kowalewski i Andziewicz z Czyżkówka. Poza nimi: Kamiński, Borowski, Karolewicz i Zastawny z Miedzynia. Opławiec reprezentowali: Wojtanowski i Szmelc, Osową Górę – Stanek, Prądy – sołtys Pikłas.

19 Za Jadwiga Nowak... zob. przypis 4. Słaboszewski po powrocie z Gniezna opowiadał rodzinie, że biskup w tym czasie... rąbał drzewo. Taki ponoć miał sposób na utrzymanie kondycji fizycznej.

20 Jednym z bocznych ołtarzy w nowej świątyni stał się ołtarz z kaplicy przy ul. Koronowskiej. Po 1945 r., za sprawą nowego proboszcza ks. kan. Czesława Spychalskiego, dla podkreślenia zasług Antoniego Słaboszewskiego na rzecz Czyżkówka i parafii, co roku przed świętem Bożego Ciała, ołtarz z kościoła wynoszono i ustawiano przed jego domem przy ul. Grunwaldzkiej 183.

Pocztówka-pamiętka konsekracji kościoła pw. św. Antoniego z Padwy w 1945 r. (po lewej) oraz Procesja Bożego Ciała w 1965 r. przed ołtarzem św. Antoniego ustawionym przed domem Antoniego Słaboszewskiego przy ul. Grunwaldzkiej 183 (po prawej)

Odsłonięcie tablic na rondzie Antoniego Słaboszewskiego, 22 października 2025 r. Na zdjęciu: Hanna Szcześniak – wicedyrektor Zespołu Szkół nr 16 oraz przewodnicząca Rady Osiedla Czyżkówko, dr hab. Marek K. Jeleniewski, Mirosław Kozłowicz – wiceprezydent Miasta Bydgoszczy oraz ks. kan. Janusz Konysz – proboszcz parafii św. Antoniego z Padwy

Po wybuchu wojny Antoni Ślaboszewski nadal prowadził sklep kolonialny przy ul. Grunwaldzkiej 183. Jako że w okresie międzywojennym jego stosunki z mieszkającymi na Czyżkówku Niemcami były poprawne, nie szykanowano go. Zmarł śmiercią naturalną 27 sierpnia 1942 r.

Na wniosek piszącego te słowa, po wykonaniu stosownych czynności proceduralnych, w dniu 24 września 2025 r. Rada Miasta Bydgoszczy przyjęła uchwałę o nazwaniu imieniem Antoniego Ślaboszewskiego ronda na Czyżkówku, u zbiegu ulic Koronowskiej, Tadeusza Rzepeckiego i Chełmżyńskiej. W odsłonięciu tablic, które miało miejsce 22 października 2025 r., przy udziale członków rodziny Antoniego Ślaboszewskiego, obok mieszkańców Czyżkówka udział wzięli przedstawiciele władz miasta i parafii św. Antoniego.

Bibliografia

Źródła

Archiwum Państwowe w Bydgoszczy. Akta miasta Bydgoszczy 1939–1945, sygn. 323. „Dziennik Urzędowy Ministerstwa byłej dzielnicy pruskiej”, Warszawa–Poznań, nr 8 z 25 lutego 1920 r., p. 62.

Literatura

Adresbuch nebst Allgemeinem Geschäft- Umzeiger von Bromberg mit Vororten für das Jahr 1915.

Adresy Miasta Bydgoszczy 1922.

Alabrudzińska E., *Mniejszości wyznaniowe w Bydgoszczy w latach 1920–1939*, Toruń 1995.

Guldon Z., *Rozwój urbanistyczny i przemiany ludnościowe w latach 1466–1772*, [w:] *Historia Bydgoszczy*, t. I, *Do roku 1920*, red. M. Biskup, Państwowe Wydawnictwo Naukowe, Warszawa–Poznań 1991.

Guldon Z., Kabaciński R., *Zarys dziejów osad miejskich oraz miejscowości przyłączonych do Bydgoszczy do 1939 roku*, [w:] *Historia Bydgoszczy*, t. II, cz. 1, 1920–1939, red. M. Biskup, Bydgoskie Towarzystwo Naukowe, Bydgoszcz 1999.

Kutta J., *Spółeczeństwo Bydgoszczy w latach 1920–1939*, [w:] *Historia Bydgoszczy*, t. II, cz. 1, 1920–1939, red. M. Biskup, Bydgoskie Towarzystwo Naukowe, Bydgoszcz 1999.

Saran A., *Die parochialne Entwicklung der evangelischen Diözese Bromberg während der letzten 25 Jahre*, „Aus dem Posener Lande”, 7. 1912.